

Måndagen den 27 november

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

§ 1 Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om interpellationssvar*1978/79:65 om den svenska vapenexporten**1978/79:78 om åtgärder för att stoppa vapenexporten till Indonesien*

Handelsministern HADAR CARS:

Herr talman! Jag skulle i dag ha besvarat Oswald Söderqvists interpellation 1978/79:65 om den svenska vapenexporten. Oswald Söderqvist är emellertid förhindrad att närvara, varför svaret måste lämnas vid ett senare tillfälle.

Jag får samtidigt meddela att Alf Lövenborgs interpellation 1978/79:78 till utrikesministern om åtgärder för att stoppa vapenexporten till Indonesien har överlämnats till mig för besvarande. Då också Alf Lövenborg är förhindrad att närvara i dag och eftersom interpellationerna delvis sammanfaller, kommer båda dessa interpellationer enligt överenskommelse att besvaras måndagen den 18 december.

§ 3 Om svenskt initiativ för att klarlägga saknade cyprioters öde

Utrikesministern HANS BLIX erhöll ordet för att besvara *Nils Hjorths* (s) den 7 november anmälda fråga, 1978/79:99, och anförde:

Herr talman! Nils Hjorth har frågat vilka åtgärder regeringen ämnar vidta i internationella organ för att påskynda ett klarläggande av de försvunna cyprioters öde.

FN:s generalförsamling har behandlat frågan sedan 1975. 1977 fattades beslut om att i samarbete med de båda befolkningsgrupperna upprätta ett undersökningsorgan med deltagande av Internationella röda korset. De förhandlingar som förts med grekcyprioter och turkcyprioter om upprättande av ett sådant organ har emellertid ännu inte lett till resultat.

I ett svenskt anförande i FN:s generalförsamling den 9 november i år framhölls att direkta förhandlingar mellan de båda befolkningsgrupperna utgör nyckeln till en lösning av Cypernproblemet. Genom en sådan skulle man också skapa förutsättningar för att lösa de allvarliga humanitära och sociala problem som konflikten fört med sig. Vi underströk i FN att parterna bör ge FN:s generalsekreterare fullt stöd och samarbeta med honom för att få

*Meddelande om
interpellationssvar**Om svenskt initiativ
för att klarlägga
saknade cyprioters
öde*

Måndagen den
27 november 1978

*Om svenskt initiativ
för att klarlägga
saknade cyprioters
öde*

fram uppgifter om de saknade personerna.

FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna, där Sverige är medlem, har krävt att de mänskliga rättigheterna skall återupprättas i full utsträckning på Cypern.

Jag vill också nämna att Cyperns regering har anmält Turkiet till den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna på Cypern. Kommissionens rapport behandlas f. n. inom Europarådets ministerkommitté. Sverige verkar även där för att de mänskliga rättigheterna skall respekteras på Cypern.

Vad som nu måste till är en beredvillighet från båda parter sida att gemensamt ta itu med detta problem.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Bakgrunden till min fråga är det besök på Cypern som jag jämte några andra socialdemokratiska riksdagskamrater gjorde under den riksdagsfria veckan i månadsskiftet oktober–november.

Vid kontakter med grek- och turkcyprioter, besök i FN:s högkvarter i Nicosia och vid den svenska FN-bataljonen samt våra resor på den omstridda ön fann vi djupgående meningsskiljaktigheter mellan parterna. Detta gällde både den konstitutionella och den territoriella frågan.

De utrymda, ödelagda områdena mellan zonerna gav ett hemskt och spöklikt intryck. Flyktingarna, som till stor del tvingas bo i tält och masonithyddor, för en trist tillvaro. De lever på hoppet om att få återvända till sina hem igen. Om nu hoppet brister – och det gör det om inte en lösning kommer till stånd inom rimlig tid – är det risk för desperation och våldshandlingar, med allt vad det kan innebära. För barnen som måste växa upp i denna deprimerande miljö är framtiden synnerligen mörk.

Det finns ett problem – som kan tyckas mindre men som för de drabbade är allvarligt – som borde kunna lösas utan avvaktan på Cypernfrågans lösning. Det gäller de många försvunna cyprioters öde. Vi sammanträffade med representanter för den organisation som anhöriga till de omkring 2 000 saknade grekcyprioterna bildat. De visade upp långa listor med namn på personer som försvunnit, och med bilder och tidningslägg kunde de bevisa att dessa fanns i livet på turkisk sida.

Från turkiskt håll framhölls också att många turkcyprioter saknades. Båda sidor förnekade dock bestämt att det fanns några personer från den andra sidan på deras område.

Den undersökningskommission som bildades efter överenskommelsen i februari 1977 har uppenbarligen ej fungerat, då enighet inte har kunnat nås om kommissionens mandat. FN och andra internationella organ måste därför gripa in och se till att det verkligen händer någonting.

Jag anser att Sverige i denna fråga borde utöva påtryckning och ta nya initiativ. Det var anledningen till att jag ställde min fråga till utrikesministern. Den kan betraktas som en vädjan mot bakgrund av de intryck vi fick vid samtalen med anhöriga till de försvunna. Det måste anses vara en mänsklig rättighet att få klarhet i försvunna anhörigas öde. Ett aldrig så brutalt besked

är bättre än att sväva i ständig ovisshet. Det är också orimligt att man inte kan träffas och förhandla om denna fråga.

Jag tackar utrikesministern för svaret och jag vill framhålla att jag tycker det är bra att Sverige nu liksom tidigare aktivt arbetar för respekten för de mänskliga rättigheterna. Efter vad som underrättats mig innehöll det svenska inlägget i generalförsamlingen den 9 november på initiativ av Birger Rosqvist och övriga socialdemokratiska FN-delegater en kraftigare betoning av detta allvarliga problem än som avsågs i den ursprungliga texten, och det tackar jag för. Sverige röstade för resolutionen men lade ned sin röst när det gällde en begäran om att FN:s säkerhetsråd omedelbart skulle ta upp Cypernfrågan för eventuella sanktioner mot Turkiet. Jag vill fråga utrikesministern vad som var anledningen till detta och om man kan säga att årets resolution var kraftigare än den tidigare.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag delar herr Hjorths uppfattning att man om möjligt bör vidta åtgärder genom vilka man åtminstone partiellt kan bistå offren för Cypernkonflikten. Även om man inte kan lösa hela problemet, så bör man i alla fall göra någonting.

Debatten pågår nu i tredje utskottet i FN. Där föreligger en cypriotisk och en turkisk resolutionstext, och vi hoppas att man skall kunna enas om en enda text.

Det problem som förelegat när det gällt att enas om en undersökningskommission har rört sig om huruvida en sådan kommission skulle arbeta med majoritetsbeslut eller om den skulle agera enbart genom en enhällighetsregel såsom turkarna har föreslagit. Man har ännu inte kunnat komma fram till någon lösning på det problemet.

Jag tror ändå att man kan säga att nya initiativ är på gång. Det har i pressen framskyttat uppgifter, som också herr Hjorth har sett, om att det från stormaktshåll tagits nya initiativ för att få i gång samtalen i Cypernfrågan på bred front. Det är givet att om så sker kommer detta att underlätta arbetet med att få en lösning på de humanitära problem som herr Hjorth åsyftade här. När det gäller säkerhetsrådet är problemet där frågan om rådets kompetens att agera i sammanhanget.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag är glad över att man kan vänta nya initiativ för att få i gång samtalen i den här frågan. Det är som vi alla vet svårt att få till stånd effektiva undersökningar så att man kan fastställa vad som hänt de många personer som saknas. Trots den principöverenskommelse som föreligger om ett samarbete mellan Internationella röda korset och FN:s generalförsamling har ju praktiskt taget ingenting hänt. Det räcker inte med att bara understryka vikten av förnyade ansträngningar, utan det gäller också att försöka klarlägga de saknade personernas öde. I det dödläge som råder måste man, om man inte lyckas åstadkomma någonting med de nya initiativ som skall tas, ta ytterligare initiativ för att lösa dessa problem.

Nr 41

Måndagen den
27 november 1978

*Om svenskt initiativ
för att klarlägga
saknade cyprioters
öde*

Det råder som utrikesministern säger olika uppfattningar på den grekiska resp. den turkiska sidan om undersökningskommissionens status, och man beskyller också varandra för att inte vilja förhandla. Jag tycker därför att FN borde utse en speciell förhandlare för enbart denna angelägna fråga. Det är av stort humanitärt intresse att försöka skapa klarhet i de försvunna personernas öde, och alltför många personliga lidanden och tragedier har ägt rum under de år som gått utan att man ens har kunnat inleda underhandlingar.

Jag såg i dagens tidningar att den turkiske premiärministern Ecevit kommer till Sverige i december. Kan det tänkas att utrikesministern då tar upp frågan om de försvunna cyprioterna med honom?

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag skall resa till Grekland i morgon på officiellt besök, och jag utgår ifrån att vi vid det besöket får tillfälle att diskutera Cypernfrågan. Självfallet kommer vi också att tala med den turkiske premiärministern om detta problem när han kommer till Stockholm.

NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för detta och hoppas att det kan leda till ett positivt resultat.

Under vårt besök på Cypern träffade vi föräldrar och andra anhöriga till de försvunna grekcyprioter som inte har registrerats som krigsfångar. Det har ju gått många år sedan 1974, utan att man har fått någon klarhet i vad som har hänt dem. Och för att tala om den stora saken: Det borde vara möjligt för dessa små folk att leva tillsammans utan inblandning av andra länder. På båda sidor är man, såvitt jag vet, inte *nu* främmande för en bizonal lösning, men man har olika uppfattning om en centralregerings befogenheter.

Vi hade ett samtal med Spyros Kyprianou, som anser att det största hindret för en lösning av Cypernproblemet är närvaron av turkiska trupper. Sedan talade vi med den turkcypriotiske förhandlaren Suleyman Unan, som anser att trupperna är nödvändiga för att man skall kunna garantera turkcyprioternas säkerhet. Enligt hans uppfattning vill grekerna försöka förena Cypern med Grekland, men några sådana funderingar kunde vi inte märka under våra samtal med grekerna. Den tanken torde tillhöra det förgångna.

Jag tackar än en gång för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Meddelande om interpellationssvar

1978/79:56 om den politiska situationen i Nicaragua

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag skulle i dag ha svarat på en interpellation av Oswald Söderqvist om den politiska situationen i Nicaragua. Herr Söderqvist är

emellertid förhindrad att komma i dag, och mitt svar på interpellationen får därför uppskjutas till ett senare tillfälle.

Nr 41

Måndagen den
27 november 1978

§ 5 Om Bai Bang-projektet i Vietnam

*Om Bai Bang-
projektet i Vietnam*

Utrikesministern HANS BLIX erhöll ordet för att besvara *Allan Hernelius* (m) den 27 oktober anmälda interpellation, 1978/79:60, och anförde:

Herr talman! Allan Hernelius har till mig ställt följande tre frågor rörande Bai Bang-projektet i Vietnam.

1. Vilken är dagens prognos för svenska kostnader i samband med Bai Bang-projektet enligt nu gällande avtal och förpliktelser?

2. I vad mån påverkas framtida kostnader av rådande krigsförhållanden i regionen?

3. Är det regeringens avsikt att, även sedan den av svenska gåvomedel finansierade anläggningen slutförts och kan vara i drift, Sverige skall påtaga sig finansiellt ansvar för driften under ett antal år?

Låt mig först kommentera två saker som Allan Hernelius tar upp i inledningen till sin interpellation. Det sägs där att Sverige står för all finansiering av Bai Bang-projektet. Detta kräver kanske ett tillrättaliggande. I det avtal som slöts år 1974 mellan Sverige och Vietnam om projektet utfäste sig Sverige att hjälpa till att genomföra projektet från byggnads- och montagefaserna till driftskedet. Medan Sverige enligt avtalet i huvudsak står för kostnader i utländsk valuta, ankommer det på den vietnamesiska sidan att tillhandahålla lokala resurser såsom arbetskraft, mark, lokalt upphandlad materiel m. m. Det är svårt att sätta ett värde i svenska kronor på dessa vietnamesiska insatser. SIDA beräknar att Sverige står för ca 85 % och Vietnam för ca 15 % av den totala projektkostnaden.

Den andra punkten gäller uttalandet att Sverige inte har en beslutanderätt över projektet som motsvarar vårt stora finansiella åtagande. I avtalet stipuleras att vardera parten har en egen projektorganisation. Ett nära samarbete förutsågs då på alla nivåer. Sådant samarbete har också hela tiden ägt rum. Denna parallella organisation hade som syfte att befrämja kunskapsöverföring, men det är riktigt att den också har vållat problem. Vi tror oss numera i det dagliga arbetet ha kommit fram till förbättrade samarbetsformer. Allan Hernelius tycks utgå från att en ensidig svensk beslutanderätt över verksamheten skulle varit en fördel. Det är tveksamt om detta är riktigt, och jag vill också bestämt ifrågasätta att något sådant vore önskvärt. Uppbyggnaden av projektet har under alla omständigheter i stor utsträckning varit beroende av åtgärder och beslut som ankommer på vietnamesiska myndigheter. Genom att redan i projektorganisationen medverka i beslutsfattandet kommer de vietnamesiska myndigheterna att på sikt lättare kunna ta det fulla ansvaret för verksamheten.

Låt mig så övergå till de tre frågor Allan Hernelius ställt.

Det svenska bidraget beräknades vid avtalstillfället 1974 till 770 milj. kr. I dag räknar SIDA med att Sveriges kostnader kommer att uppgå till 1 605 milj.

*Om Bai Bang-
projektet i Vietnam*

kr. De främsta orsakerna till kostnadsökningen är, som Hernelius anför, förseningar och en inflation som blivit betydligt högre än som ursprungligen beräknades. 55 % av kostnadsökningen beror på prishöjningar. Andra förklaringar till de ökade kostnaderna är reservdelsåtgången och utbildningsbehovet, som båda är större än som förutsågs. Viss utvidgning av projektet utöver de ursprungliga planerna har också medfört fördyringar. Jag anser det mycket angeläget att stora ansträngningar görs för att begränsa kostnadsökningarna och så långt möjligt hålla uppgjorda och överenskomna planer. Förseningar och fördyringar resulterar i att det blir mindre utrymme för andra insatser med svenskt stöd.

Med anledning av Allan Hernelius andra fråga konstaterar jag att gränskriget med Kampuchea inte tycks ha lett till någon minskning av de vietnamesiska insatserna i Bai Bang-projektet. Vårt intryck är tvärtom att man från vietnamesisk sida gör vad man kan för att öka takten i genomförandet.

När det gäller driften av Bai Bang får jag först säga att svenskt stöd till denna inte ligger inom det gällande insatsavtalet. Något beslut föreligger inte heller om svensk medverkan under driftskedet. Frågan har emellertid varit föremål för diskussioner, och vi kan emotse en framställning om svenskt stöd till driften inom kort. Regeringen kommer att ta ställning till frågan efter sedvanlig beredning av SIDA.

Om Vietnams regering anser sig behöva bistånd med driften under en inkörningsperiod på några år framstår enligt min mening sådant stöd som angeläget.

För att vår biståndsverksamhet skall bli effektiv krävs att Sverige också följer upp och medverkar till att ett stort projekt som finansierats med biståndsmedel utnyttjas till sin fulla kapacitet. Landprogrammeringens principer kan sägas leda till samma ståndpunkt. Om ett mottagarland begär bistånd på ett område där Sverige redan är verksamt i landet och inom vilket Sverige har sakkunskap, finns det ingen rimlig anledning att avvisa en sådan begäran.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Det kom i god tid.

Först ett par kommentarer till inledningen i svaret: Utrikesministern påpekar att Sverige icke står för all finansiering av projektet. Vietnam svarar t. ex. för mark och lokal arbetskraft. Ja, det har vi nog haft klart för oss. Om herr utrikesministern hade låtit någon av sina medarbetare gå igenom tidigare debatter i frågan, hade han också fått reda på att detta varit en förutsättning för alla de diskussioner som vi har fört i kammaren i denna fråga.

Visserligen var 1974 års regeringsavtal besynnerligt men ändå inte så besynnerligt att Sverige skulle betala marken och den mycket rörliga vietnamesiska arbetskraften. Det hade varit en oöverstiglig uppgift.

Samma terminologi som jag använder använde t. ex. SIDA-chefen i en intervju i Göteborgs-Posten för någon tid sedan. Vad jag avsåg var givetvis

den externa finansieringen, så det där tillrättaläggandet var kanske inte helt påkallat.

Beträffande en annan sak i inledningen till interpellationen vill jag också framhålla att jag icke har utgått ifrån att det skulle ha varit lämpligast att Sverige ensamt haft ansvaret i Vietnam för detta projekt. Det hade säkerligen inte varit bra. Men nuvarande organisation med dubbelkommando inskrivet i avtalet är icke heller bra. Det har vållat problem, säger utrikesministern. Ett praktfullt understatement! Jag kan bara ta ett sådant exempel som att det finns två tidsplaner, en vietnamesisk, som är anknuten till Vietnams femårsplan, och en svensk, som är mera realistisk. Mellan dessa båda planer är det en betydande skillnad. Det skiljer ibland på flera år, har det sagts. Det är självfallet mycket svårt att bedriva en meningsfull projektering under sådana förhållanden.

Jag vill också peka på att den forskare – ekonom – som TV anlidade för en utredning, Marian Radetzki, påpekar att hur smärtsamt och pinsamt det än är måste man avlägsna den suddighet som finns i nuvarande beslutslinje och som har vållat så många problem. Jag citerar honom fritt.

Det bör också påpekas att den särskilde utredningsman som SIDA anlidade rörande projektet, civilingenjören Olle Rimér, på s. 17 i sin utredning framhåller – man hör hans suckan och hans förvåning – följande: "Ännu i dag, efter tre och ett halvt års arbete, har de båda avtalsparterna inte kunnat enas om en gemensam uppfattning om hur projektorganisationen bör se ut."

Det förefaller som om det i fråga om att rätta till en sådan sak i avtalet har förelegat en handlingsförlamning hos de tidigare biståndsministrarna i vårt land. Jag hoppas att samma handlingsförlamning icke kommer att prägla den nuvarande.

Nu till det intressanta: Vilken är i dag tids- och kostnadsprognosen? Det var den väsentliga frågan i min interpellation. Utrikesministern har inget svar på den frågan utan hänvisar till den kalkyl som upprättades i våras och som då slutade på 1 605 milj. kr., och han anser det mycket angeläget att den kalkylen hålls. Bra. Men prognoserna har faktiskt avlöst varandra under den tid som man arbetat med detta projekt. En kort rekapitulering, herr talman.

Vid avtalets undertecknande – utan riksdagens hörande – i augusti 1974 var siffran som fastställdes 770 milj. kr., varav 150 milj. kr. skulle vara en reserv. Ännu i november 1975 ansåg den dåvarande biståndsministern att denna reserv var fullt tillräcklig. År 1976 löd den nya kalkylen på 920 milj. kr. Sedan gick det raskt undan. I oktober 1976 var siffran uppe i 1 055 milj. kr. och i våras som nämnts 1 605 milj. kr. Men vad är dagens siffra? Det har vi inte fått höra.

Så en annan sak, nämligen hur riksdagen faktiskt har behandlats under hela denna tid. I 1974 års statsverksproposition omnämndes projektet på de berömda elvaraderna. Då sades det att projektet sannolikt skulle överstiga 500 milj. kr. Några månader senare undertecknades avtalet – som jag sade utan riksdagens hörande. Författningsmässigt är detta ytterst intressant. Vår

största biståndsinsats genom tiderna har icke någonsin underställts riksdagen.

Ytterligare en sak: I debatten den 12 november 1976 sade dåvarande biståndsministern Ullsten att det faktum att kostnaderna stigit icke drabbar Sverige, utan att det tas på landramen. Det skulle alltså vara vietnameserna som betalade. Följden är naturligtvis att landramen måste anpassas efter kostnaderna även för pappersbruket, och så har också skett. Vietnam är nu vårt största mottagarland.

Det är klart att ett projekt som detta måste visa stora kostnadsstegringar – det gör alla andra projekt, inhemska och utländska – och det finns det ingenting att säga om i och för sig. En tidigare ambassadör i Vietnam har i en artikel i Rapport utförligt belyst detta. De skäl han framlägger är klara: Det är olika ekonomiska system som bryts mot varandra, olika former för beslutsfattande, och den inflation som drabbat världen har naturligtvis till någon del drabbat även det här avtalet. Därtill kommer, som utrikesministern mycket riktigt påpekar, att utvidgningar av projektet ägt rum under hela tiden – utvidgningar som inte fanns i avtalet. Så har t. ex. Sverige fått åligganden beträffande hamnen, att bygga lagerhus osv., vilket inte förekom i avtalet. Man har också kunnat konstatera ett svinn i betydande omfattning, som icke hade beräknats. Man har vidare konstaterat att utbildningen av arbetskraften på orten har mött särskilda svårigheter. Storleken av kostnadsstegringen är i alla fall skrämmande, och grundfelet ligger naturligtvis i avtalet. Jag tror att om vetenskapsmannen doktor Blix skall ha ett skolexempel i sin verksamhet, vid seminarier och annat, på hur ett internationellt avtal *icke* skall skrivas, så kan han mycket väl åberopa det här avtalet.

Först och främst skulle Sverige hjälpa – men hur länge? Enligt avtalet skulle Sverige stå till tjänst med gåvan och genomförandet av projektet från byggnads- och montageskodena till det skede då fabriken är i normal drift. Det sades ingenting om när detta skulle vara fallet. Däremot slöts ett årsavtal vid sidan av detta avtal, som löper ut den 1 juli 1979, men då är inte anläggningen i drift. Dessa två avtal kolliderar alltså med varandra. När detta har diskuterats har utrikesministern – då som sakkunnig – framhållit att det stora avtalet tar över. Det är mycket möjligt att han juridiskt har rätt på den punkten, men även detta visar ju hur löst avtalen var skrivna.

På s. 40 i den omnämnda utredningen av Olle Rimér heter det också att avtalet har givits en sådan innebörd och i vissa stycken fått en sådan formulering att det försvårat genomförandet av projektet. Det är ett nog så kategoriskt omdöme och ett klart belysande av vad jag här säger. Det bästa man kan säga om avtalet är att entusiasmen tog överhand över förnuftet hos dem som gjorde upp avtalet.

Beträffande den andra frågan, om kriget med Cambodja – eller Kambodja, vilket man vill – skulle påverka kostnaderna för Bai Bang, säger utrikesministern att "gränskriget – – – inte tycks ha lett till någon minskning av de vietnamesiska insatserna i Bai Bang-projektet". Nu var min fråga något mera vidsträckt. Den gällde påverkan på "framtida kostnader av rådande krigsförhållanden i regionen". Det är svårt att tänka sig annat än att redan

kriget med Cambodja medfört ökade ansträngningar för vietnameserna, vilket kan få konsekvenser även för Bai Bang, t. ex. genom förlängda lossnings- och liggetider för fartyg i hamnen jämte transportsvårigheter, materielbrist osv. Men den militära bevakningen av gränsen mot Kina och de intermezzon som rapporteras därifrån måste också påverka Bai Bang-projektet.

Vänstern i Sverige diskuterar för ögonblicket vem som har börjat kriget, Cambodja eller Vietnam, och vem som har orsakat tvisten med Kina. Det meningsutbytet tänker jag inte lägga mig i, men uppenbart är att Vietnam, som ganska länge sökte balansera mellan Kina och Sovjet, nu valt sida. För att citera Anders Mellbourn i Dagens Nyheter 13 november:

”Nu sticker de vietnamesiska ledarna inte under stol med att de räknar sig till den samlade internationella kommunistiska rörelsen. Och även om de säkert är helt ärliga i sin betoning av det nationella oberoendet är det ideologiska och ekonomiska beroendet av Sovjet uppenbart.” Mellbourn drar därav den slutsatsen att det blir svårt att lika starkt som tidigare engagera den svenska opinionen för Vietnams sak. Till bilden hör också att Vietnam gått in som medlem i COMECON, östblockets ekonomiska sammanslutning, och där får landet bl. a. sällskap med Cuba.

Vidare hör det till bilden att Vietnam nyligen slöt ett 25-årigt vänskaps- och biståndsavtal med Sovjetunionen som, enligt mångas bedömning, skapat ett beroende för landet likställt med det som föreligger för öststaterna i förhållande till Sovjetunionen. En liten fråga: A-pressen har på sistone uppgivit att arbetskraften i Vietnam inte räcker till för Bai Bang längre, utan filippinska arbetare måste användas, och i så fall åtföljda av skuggor från Vietnam – en skugga per arbetare. Är denna uppgift riktig? Men jag upprepar på sätt och vis frågan i interpellationen: Har verkligen inte utrikesministern fått några som helst rapporter om intermezzon eller andra olägenheter i samband med krigstillståndet och Bai Bang-projektet?

Nu till framtiden – den tredje frågan, nämligen den om eventuella bidrag till driften av Bai Bang. Herr Blix konstaterar att en framställning därom är att vänta och att regeringen inte tagit ställning därtill. Men var han själv står gör han alldeles tydligt klart. Han säger att det finns ingen rimlig anledning för Sverige att avvisa en begäran om bidrag även till driften.

Jag skall faktiskt ge herr Blix några rimliga anledningar till detta. En rimlig anledning är frågan: Är det verkligen meningen att Sverige skall fortsätta att ta ansvar för ett projekt, när det nu en gång kommer att avslutas, ett projekt som redan kostat varje svensk medborgare, gammal eller ung, 200 kr. per person, och som innan det är avslutat kommer att kosta mera? Är det verkligen meningen att vi skall fortsätta med subsidie- och gåvopolitiken för detta projekt? Om Vietnam behöver en mängd teknisk arbetskraft, bl. a. ingenjörer, varför inte ordna detta på rent kommersiell väg? Att Sverige skulle ingå nya och långsträckta förbindelser utöver de tidigare, som ännu alltså är obestämda i tiden, förefaller minst sagt omotiverat, och jag kan inte undgå att beteckna utrikesministerns kategoriska utfästelse på den punkten som häpnadsväckande. Därtill kommer att ett sådant förlängt biståndsavtal

skulle slutas på rätt obestämd tid; mitten av 1980-talet har nämnts i denna kammare. Avtalet skulle dessutom slutas under åtminstone partiellt pågående krigstillstånd. Jag tror en sådan förlängning av det omdiskuterade svenska Bai Bang-projektet icke skulle stå i överensstämmelse med svensk opinion och att de skäl som talar emot tydligt överväger de åberopade skäl som talar för.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Det finns ett engelskt uttryck som säger: *Nothing succeeds like success* – dvs. ingenting lyckas såsom framgång. Man kanske skulle kunna komplettera det med att säga: *Ingen hackas det på så mycket som på en hackkyckling*. Det ligger något i det när det gäller Bai Bang.

Bai Bang-projektet har haft väldigt stora problem, delvis därför att det är ett mycket stort projekt – det största enskilda projekt vi är involverade i –, delvis därför att det byggs upp i ett land som är skadat av kriget och som stått inför många administrativa problem.

Huruvida den regering som nu sitter vid makten, eller trepartiregeringen som satt vid makten, skulle ha startat ett så stort projekt vet jag inte. Vad jag däremot tycker att jag utan vidare kan säga är att när Sverige har gått in i ett så här stort projekt måste vi – oavsett vilken regering som sitter vid makten – föra det i land, se till att inte bara taken kommer på byggnaderna utan också att maskinerna snurrar och att projektet ger den avkastning och den verksamhet som ursprungligen var avsett.

Allan Hernelius och jag är ense på en del punkter. I fråga om Bai Bang-projektet är jag ense med honom när det gäller utformningen av 1974 års avtal. Jag tycker det var otillfredsställande att man å ena sidan laborerade med en tidsgräns, å andra sidan förutsatte att vår insats skulle pågå tills projektet var fullbordat. Mellan de två satserna i avtalet fanns det en spänning som inte borde ha funnits där. Jag håller också med Allan Hernelius om att 1974 års avtal borde ha underställts riksdagen.

Jag håller även delvis med Allan Hernelius när det gäller det som han kallar för dubbelkommandot. Det är riktigt som han säger att det har lett till en del svårigheter. Men vad jag har velat göra är att peka på att det också här fört med sig väsentliga vinster, nämligen att den vietnamesiska parten i alla led av processen har varit involverad och kunnat tillgodogöra sig de kunskaper som vi kunde överföra. Det var också nödvändigt att många enheter inom den vietnamesiska förvaltningen kopplades in för att ett så stort och komplicerat projekt som Bai Bang skulle kunna föras i land. Det består ju inte bara av en pappers- och massafabrik utan också av en mängd andra aktiviteter som gäller skogsodling, avverkning, transporter, vägar, samhällen, kraftförsörjning osv. Det har varit viktigt att ministeriet för lätt industri har fått åstadkomma den samordning som var nödvändig för att hela den vietnamesiska förvaltningens olika armar skulle kunna fungera. Att så inte alltid har varit fallet, att man inte lyckats i tillräcklig utsträckning, är bara en del av underutvecklingen i landet. Jag tror ändå att det har varit ett nödvändigt organisatoriskt drag.

Allan Hernelius pekade på att tidsplanerna skiljer sig på svensk och vietnamesisk sida. Det är riktigt att man på svensk sida gjort upp tidsplaner som förutser längre tid för genomförande av projektet än vad vietnameserna gjort. Det är naturligt att vietnameserna gärna vill få projektet att stämma med den femårsplan som de har och att det är svårt för dem att rucka på den. Det finns en stelhet i planeringen där. På svensk sida har vi bemödat oss att nå fram till enighet om en justerad tidsplan. Jag har själv fört sådana diskussioner med vietnameserna, och nya sådana diskussioner kommer att föras i december månad. Jag kan f. ö. säga att under det gångna året har arbetstakten förbättrats väsentligt. Vietnameserna har trots sina många andra svårigheter satsat mera kvalificerad arbetskraft. Ändå har man inte helt lyckats. Det är riktigt som Allan Hernelius säger att en del filippinska specialarbetare kommer att medverka. Det rör sig om ett 20-tal sådana arbetare. Deras medverkan sker i samförstånd mellan den vietnamesiska och den svenska parten.

När det gäller driftskedet har jag litet svårt att följa Allan Hernelius resonemang. Han tycker att det är nästan självklart att vi så fort vi har lagt taklagskransen på fabriken skall dra oss ur och låta vietnameserna sköta resten. Jag tycker att det är naturligt att vi, när vi har satsat drygt 1,5 miljarder kronor i projektet, också hjälper till så att hela denna stora fabrik kommer till den nytta som ursprungligen var tänkt, även om vi därmed kommer att gå med på att en del av den vietnamesiska landramen utnyttjas för det ändamålet. Det är en synpunkt och ett synsätt som jag inte anlägger bara på Vietnam utan som jag menar gäller också i övrigt biståndsarbete i andra länder. Vi bör inte bara gräva brunnar i Tanzania och hoppas att de fungerar, utan vi bör också därefter komma tillbaka och se till att reservdelar finns och bistå våra partner så att det som vi satt i gång också fullbordas. Vi är ju ute efter att häva underutvecklingen, inte efter att bara bygga svenska monument.

När det gäller Kampucheakonflikten menade Allan Hernelius att jag kanske svarade litet för snävt, när jag sade att just Kampucheakonflikten – eller Cambodjakonflikten, om man vill kalla den så – inte hade någon direkt inverkan. Det är ett korrekt svar, om vi ser till vad som händer just nu i Bai Bang, men jag tror att det kan finnas risker, om man ser på de konflikter som pågår i området, den spänning och de skärmytslingar som förekommit visavi framför allt Kina, att det blir en del sidoeffekter på Bai Bang-projektet, även om vi ännu inte märkt särskilt mycket av det. Men det är givet att t. ex. lossningen i Hai-phongs hamn kan påverkas av det och att, vilket är allvarligast, verksamheten i de skogsområden som ligger norr om Bai Bang – och som därmed också ligger närmare gränsen till Kina – kan påverkas och att det blir problem med tillförseln av material till projektet och fabriken.

Jag vill dock säga att den kalkyl som vi gör beträffande slutsumman visar att den fortfarande stannar på 1,6 miljarder kronor. SIDA och projektledningen har f. n. inte fått några intryck som tyder på att man inte skall kunna fasthålla vid den siffran. Men naturligtvis kommer till den summan kostnader som kan bli aktuella för bistånd också med driften. De kostnaderna

*Om Bai Bang-
projektet i Vietnam*

kommer då att läggas ovanpå denna summa under några års tid. Men vad gäller projektet i 1974 års avtal räknar vi fortfarande med att 1.6 miljarder skall vara nog.

Den siffran och den kostnadsförhöjningen är naturligtvis något som verkar väldigt högt. Men jag vet att bl. a. Ernst Michanek i utrikesutskottet har påpekat att den på inget sätt är exceptionellt hög och att projekt av motsvarande storlek som har genomförts av Världsbanken också har råkat ut för fördyringar av denna storleksordning. Han har också poängterat att om man skulle jämföra den fördyring som här har inträtt med den fördyring som inträdde vid Norrbottens järnverk skulle det närmast vara en oförsynthet mot Bai Bang-projektet.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Får jag först rätta en missuppfattning. Utrikesministern sade att jag anser att biståndet till Bai Bang skall avbrytas när taklagskransen ligger på. Nej, det anser jag inte. Jag kan försäkra utrikesministern, som kanske inte har erfarenhet från detta område, att det går lång tid mellan taklagskransens påläggande på en byggnad och tidpunkten då driften är i gång. Det kan röra sig om betydande intervall, som i detta fall måste räknas in. Jag har icke menat annat än att vi skall följa avtalet och stå för allting tills anläggningen är i drift, vilket är en helt annan sak än taklagskransens påläggande.

Men viktigare: Utrikesministern säger att det lätt blir en hackkyckling av vissa projekt – och det är rätt. Det kan även gälla personer och det kan gälla projekt av detta slag.

Utrikesministern tillägger emellertid att när vi har bundit oss för ett avtal av denna karaktär, skall vi också föra det i hamn. Jag kan helt instämma på den punkten. Moderata samlingspartiet har för sin del varken i denna riksdag eller tidigare på något sätt vägrat att stå bakom det anslag som äskats för just Bai Bang-projektet. Vi har ansett oss bundna av avtalet, och vi är lika beredda som andra att se till att projektet förs i hamn enligt avtalet. Men vi har velat ha en ny diskussion om avtalet med vietnameserna – och det kan inte anses vara förbjudet. Vi har velat ha en omförhandling för att komma till rätta med de uppenbara olägenheter som finns och som utrikesministern medgav finns i avtalet.

Vi kan å andra sidan inte, bara för att vi var kritiska redan när avtalet tillkom, sänka hela frågan i tystnadens brunn och lägga locket på och undvika fortsatt kritik. Rätten att kritisera måste vi ha, kanske inte minst för att vi var så kritiska från början, redan år 1974. Tyvärr har våra farhågor delvis besannats.

När det gäller bidrag till driften har vi ganska motsatta meningar. Jag kan inte hjälpa att jag här måste ta upp en annan sida av problemet, nämligen de mänskliga rättigheterna. Redan i januari 1977 tog socialisten François Mitterrand i l'Humanité upp den oro han kände inför vissa företeelser i det nya Vietnam. Vördnaden för gårdagens martyrskap kan inte få mig att vara tyst i dag, sade han. Han åberopade uppgifter han erhållit om försvinnande av t. ex. två katolska samfund, ett vietnamesiskt på flera tusen personer och ett

kinesiskt med ännu fler. Han återopade tystnaden efter 1 600 flyktingar från Guam, som han inte hört någonting om, och han återopade avrättningar i internerings- och koncentrationsläger, där enligt hans uppgifter 300 000 fångar var sammanpackade. Han återopade också deportationerna från söder till norr, vilka enligt hans källa var av "stalinistisk typ".

Nya uppgifter i samma riktning har under senare tid förekommit i stora delar av världspressen, främst i Le Monde men också i London Times, där man talar om att offren för det gamla vietnamesiska tyranniet ironiskt nog blivit offer för det nya tyranniet.

Le Mondes olika artiklar har väckt stort uppseende och återopats också i svensk press, senast för någon vecka sedan av dr Bengt Alexanderson i Dagens Nyheter. Le Monde beskriver den politiska verkligheten i Vietnam så att den ibland sägs bestå av "läger, fängelser, godtyckliga häktningar och dålig behandling av oliktankande – även av de ickekommunisterna som på sin tid kämpade mot diktaturen i söder". *Ibland talas i Le Mondes ledare helt enkelt om "den vietnamesiska GULAG-arkipelagen".* Siffran på fångar rör sig mellan 600 000 och 800 000. De franska journalister som nyligen besökt Vietnam i samband med ett utrikesministerbesök där tycks vara eniga med ett uncantag – l'Humanités korrespondent – om att det råder svår rättslöshet i dagens Vietnam.

Bengt Alexanderson är försiktig. Hans artikel var rubricerad: "Håller Vietnam på att förlora freden?" Artikelns slutade på följande sätt: "Föreligger om Vietnam ett material ägnat att inge oss starka misstankar om att grovt förtryck förekommer i detta land?"

Nog är det svårt att avvisa alla misstankar!"

Så sent som för någon månad sedan godkände Sveriges riksdag en proposition om principerna för vårt bistånd. I denna proposition hade den nuvarande utrikesministern livligt medverkat. I propositionen framhölls att grundläggande mänskliga rättigheter inte kan betraktas som mindre angelägna för människor som lever under de knappa materiella villkoren i utländerna. Respekten för dessa värden, hette det, måste därför vägas in i valet av samarbetsländer för svenskt bistånd. Det står på s. 73 f., och resonemanget återkommer på s. 84 i propositionen. Utskottet instämde.

I propositionen hette det också: "Allvarliga brott mot mänskliga rättigheter kan motivera att ett pågående samarbete omprövas. Inför sådana ställningstaganden måste dock kravet på långsiktighet i utvecklingssamarbetet tillmätas stor vikt."

I propositionen sägs också att Sverige tillsammans med likasinnade stater, särskilt de nordiska, bör söka följa en linje som ger oss möjligheter att markera vår ståndpunkt i åtminstone de svåraste fallen. Och utskottet fann att Sverige inom ramen för sin alliansfria ställning bör följa en sådan handlingslinje.

Det var alltså för någon månad sedan som riksdagen godkände denna proposition och dessa slutsatser. Mot bakgrund härav kan man verkligen ställa frågan: Är det rimligt att till de redan ingångna, till tiden djupt osäkra förbindelserna, lägga nya på obestämd tid? Är det rimligt att Vietnam år efter år skall bli vårt största biståndsmottagarland? Stämmer detta riktigt överens

med vad vi sagt om respekt för mänskliga rättigheter? Och stämmer det riktigt överens med vår alliansfria ställning i dagens läge, när Vietnam nu klart markerat sin tillhörighet till det ena av maktblocken? Nog får man säga att det inte är bra för biståndsviljan i det här landet om ett sådant resonemang förs.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Allan Hernelius talar inte riktigt ut om vad han egentligen vill att regeringen skall göra. Man skulle kunna få intrycket att han mot bakgrund av regeringens proposition om biståndspolitiken menade att vi borde avbryta biståndet till Vietnam eller i varje fall åstadkomma någon sorts omförhandling av Bai Bang-avtalet. Jag tror inte att en sådan tanke skulle få stöd i svensk opinion; i varje fall har den inte stöd hos regeringen.

Det är på intet sätt min avsikt att tysta någon kritik mot Bai Bang. Tvärtom – jag tror att hela biståndsverksamheten mår väl av en aktiv kritik. Vi satsar också mycket pengar på att journalister och andra skall kunna besöka våra projekt och komma hem och berätta öppet om hur det ligger till. Från den synpunkten är naturligtvis den kritik som framförs av enskilda riksdagsmän och riksdagspartier välkommen.

Men jag tror ändå att kritiken i omotiverat hög grad kommit att riktas mot ett stort och svårt projekt. Det finns många andra projekt som är lika svåra och som man mycket väl skulle kunna kritisera men som föga har uppmärksamats. Jag tycker därför att det ligger en del i påståendet att Bai Bang-projektet blivit en hackkyckling.

När det gäller frågan om en omförhandling av avtalet från 1974 vill jag säga att jag inte tror att en sådan är meningsfull – det har jag också sagt i utrikesutskottet. Saken är den att vi sluter årsavtal eller tvåårsavtal med Vietnam. Dessa avtal säger vad vi skall göra under den kommande perioden. Därför behöver vi inte ändra ett tidigare gällande avtal.

Ambitionen är naturligtvis hela tiden att Bai Bang-projektet skall slutföras – vare sig det sker vid taklagsfesten eller senare; jag böjer mig för Allan Hernelius tekniska kunskaper när det gäller byggnadsverksamheten. Men jag menar att det är rimligt att vi är med tills maskinerna snurrar och åstadkommer det papper som Vietnam behöver. Min åsikt är att vi inte skall lämna projektet så fort provkörningen har ägt rum, och därmed sätta vietnameserna i klistret och låta dem stå där, kanske utan den tekniska know-how som behövs för att producera papperet. Det är produkten som vi är intresserade av att hjälpa vietnameserna att åstadkomma – inte bara att maskinerna skall stå där skinande och färdiga.

Allan Hernelius tog också upp frågan om mänskliga rättigheter i Vietnam. Mänskliga rättighetsaspekten är en stor och svår fråga när det gäller allt bistånd. Det gäller ingalunda bara Vietnam. Det är riktigt att främjande av en demokratisk utveckling och av respekt för mänskliga rättigheter ingår i de biståndspolitiska mål vi uppställer. Men man måste naturligtvis också se till de övriga mål vi uppställer. Det finns verkligen inte många underutvecklade länder som har en respekt för mänskliga rättigheter i den omfattning och på

det sätt som vi är vana vid i utvecklade demokratiska stater i Västeuropa. Så höga ambitioner kan man inte ha.

Det föreligger f. n. motstridiga uppgifter om vad som sker i Vietnam. Att den vietnamesiska regeringen i Hanoi vill göra hela Vietnam inkl. den södra delen socialistiskt är naturligtvis inte ägnat att förvåna. Jag har alltid utgått ifrån att när vi ger bistånd till u-länder – vare sig det gäller Vietnam, Tanzania, Angola eller Moçambique – är det väsentliga från vår synpunkt inte vilket slags politiskt-ekonomiskt system man tillämpar. Vi är ju inte eniga här i Sverige om vilket politiskt-ekonomiskt system vi skall ha. Somliga vill ha en kommunistisk modell, andra vill ha en socialistisk, och Allan Hernelius och jag vill ha en icke-socialistisk – låt vara att de system vi vill ha kanske skiljer sig åt på en hel del andra punkter. Om vi inte är ense om detta i Sverige, hur skall vi då kunna predika för andra länder vilken modell de skall använda? Det vore interventionistiskt, menar jag. Därför är det också rimligt, tycker jag, att vi ger bistånd till mottagarländer oavsett vilken social, ekonomisk och politisk modell de väljer för sitt system. Några sådana krav uppställer vi alltså inte.

Däremot uppställer vi ett önskemål om att de skall ha en hög ambition i sitt utvecklingsarbete, att de skall ha en ambition att åstadkomma resultat för de många miljoner människor som lever i svår misär, vare sig de gör det med en socialistisk modell som Vietnam eller med en icke-socialistisk som Indien och Kenya. Det önskemålet tycker vi Vietnam har uppfyllt. Vietnameserna har startat från ett fruktansvärt svårt utgångsläge. De har varit ambitiösa. Politiken när det gäller undervisningen och när det gäller fördelningen av bostäder, matvaror osv. har gått ut på att hjälpa de stora massorna. Detta är ett tilltalande drag.

Sedan är det mycket möjligt, som Allan Hernelius säger, att man har gått brutalt fram beträffande folkförflyttningar och omskolning. Om det får vi f. n. motstridiga uppgifter i pressen.

Det enda jag kan säga beträffande vår regerings hållning här är att vi i fråga om Vietnam och Etiopien, där mänskliga rättigheter förvisso har trampats under fötterna i mycket stor utsträckning, och andra u-länder där liknande saker skett inte är alldeles tysta visavi våra partner, utan att vi inom ramen för de kontakter som vi har också vädjar om respekt för de mänskliga rättigheterna.

Det är en sak; en annan är att hota med att avbryta – eller att faktiskt direkt avbryta – ett biståndsgivande. Det har vi inte för avsikt att göra. Vietnam kommer säkert att ha stora svårigheter många år framöver vilka orsakats inte minst av det krig som man utstått. Vietnameserna kan mer än väl behöva vår hjälp.

Det vore också paradoxalt, anser jag, om vi från svensk sida skulle låta hjälpen påverkas när andra länder börjar se mera positivt på den. Det är faktiskt så att t. ex. Asiatiska utvecklingsbanken nu har kommit i gång med biståndsgivning till Vietnam. Det är väl inte heller utan att man förväntar sig att även USA inom överskådlig tid normaliserar sina förbindelser med Vietnam och därvid också kanske ger visst bistånd.

Nr 41

Måndagen den
27 november 1978

*Om Bai Bang-
projektet i Vietnam*

Måndagen den
27 november 1978

*Om Bai Bang-
projektet i Vietnam*

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Utrikesministern menade att jag inte riktigt talat ur skägget. Jag skall försöka bättra mig på den punkten.

Beträffande Bai Bang anser jag att en omförhandling skulle vara möjlig och lämplig rörande vissa beståndsdelar i avtalet. Det torde vara herr Blix bekant att också ledamöter av projektgruppen för Vietnam inom SIDA framfört liknande meningar.

När det gäller det större sammanhanget och biståndet i övrigt inkl. eventuella nya åtaganden och de mänskliga rättigheterna vill jag däremot säga att det som nu framkommit om hur de mänskliga rättigheterna tillämpas i Vietnam är ett skäl för att vi inte skall åta oss nya förpliktelser på obestämd tid. Det måste starkt tala emot något sådant.

Om man skall ta propositionen 135 på allvar, så står det faktiskt där att man i fråga om biståndet måste väga in hur de mänskliga rättigheterna behandlas. Jag upprepar: På s. 74 kan man läsa: "Respekten för dessa värden måste därför vägas in i avtalet om samarbetsländer för svenskt bistånd." Litet längre fram i propositionen kan man läsa att "långvariga och allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör kunna påverka vår beredvillighet att fortsätta samarbete med enskilda u-länder."

Om det skall vara någon mening med dessa uttalanden, antagna av riksdagen, så kan vi inte göra samma vida tolkning som den utrikesministern var inne på när det gäller frågan om mänskliga rättigheter i mottagarländer. Jag blev litet förvånad över den vidsträckta tolkningen.

Det föreligger faktiskt inte motstridiga uppgifter i fråga om Vietnam. Det finns en allmän opinion inom den franska pressen, även vänsterpressen, om att där förekommer allvarliga kränkningar. Det var Miterrand som tog upp debatten och andra har följt efter honom. Det enda undantaget – men det tror jag inte vi brukar basera våra ståndpunkter på – är kommunisttidningen l'Humanité, vars korrespondent väljer metoden att förneka allting – en inte okänd metod från det partiets sida.

I övrigt råder samstämmighet i engelsk och fransk press och i många andra tidningar om vad som där sker. Den samstämmigheten borde få oss att tänka om – i varje fall borde den få utrikesministern att tänka om – vad gäller ingåendet av nya förpliktelser på obestämd tid.

Olof Palme sade vid ett tillfälle att Bai Bang skulle bli symbolen för vänskapen mellan Vietnam och Sverige. I så fall skall vi vara rädda om den symbolen och se till att den dels inte leder till en permanentning av gåvor som inte står i överensstämmelse med svensk opinion, dels inte skadar förbindelserna mellan de båda länderna. Riskens finns om man driver den tesen långt att man skall fortsätta med det påbörjade projektet på obestämd tid och med nya åtaganden.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Jag har bara två ytterligare kommentarer. Den ena är föränledd av att Allan Hernelius talar om bistånd som inte står i överensstämmelse med svensk opinion. Jag tror för min del att biståndet till Vietnam

och även till Bai Bang står i överensstämmelse med en mycket bred svensk opinion, som är inställd på att hjälpa Vietnam som fortfarande lider av sviterna efter det långa krig landet har genomlidit. Vi kan ju jämföra med att det tog ett par decennier med mycken Marshallhjälp innan Europa var på fötter efter andra världskriget. Vietnameserna har ett fruktansvärt krig ganska nyligen bakom sig, och jag tror att det står mycket väl i överensstämmelse med svensk opinion att hjälpa dem i det läget. Naturligtvis är det riktigt att det också finns en opinion i Sverige som är skeptisk gentemot den hjälpen, och jag inser att Allan Hernelius representerar den.

Den andra punkt jag vill nämna är frågan om en obestämd tid för det driftstöd som vi skulle lämna. Jag kan försäkra Allan Hernelius att om det blir aktuellt – vilket jag skulle tro att det blir – att med Vietnam sluta en överenskommelse om hjälp i driftskedet för Bai Bang-projektet, kommer det inte att vara ett avtal på obestämd tid, utan det kommer att ha tidsbegränsning. När det gäller avtalens konstruktion är Allan Hernelius och jag ense. Vi kommer alltså att rätta till den detaljen i varje fall.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Vad jag talade om som icke stående i överensstämmelse med svensk opinion – och det hade jag nog anledning till – var om vi skulle fortsätta att bygga ut Bai Bang-avtalet med nya förpliktelser. Däremot godtar svensk opinion att vi skall hjälpa Vietnam, och den saken är vi väl överens om. Inte minst har moderata samlingspartiet visat det genom sitt agerande i riksdagen vid åtskilliga tillfällen sedan denna hjälp började. Men det innebär inte att vi skall godta vilken hjälp som helst och acceptera vilken tidsutdräkt som helst för dessa avtal.

Jag vill tillägga att det faktiskt finns åtskilliga länder som, enligt uppgift i fransk press, har avbrutit eller minskat biståndet till Vietnam som följd av de påtalade kränkningarna av mänskliga rättigheter. Nu senast har Norge gjort det; om det sker med återopande av de mänskliga rättigheterna eller inte vet jag inte, men faktum är att så sker.

Jag såg att utrikesministern i en intervju hade uttalat, att han räknade med att sitta kvar på sin post i sju år. Låt mig till det uttalandet foga förhoppningen, att alla dessa sju år icke måtte förmörkas av ständiga diskussioner om Bai Bang.

Utrikesministern HANS BLIX:

Herr talman! Det gläder mig att konstatera att Allan Hernelius är ense med mig om att biståndet till Vietnam bör fortsätta. Vi har inte heller för avsikt att utvidga 1974 års avtal med Vietnam om Bai Bang, utan vad vi har i tankarna är att sluta ett separat avtal om driftskedet. Jag tycker fortfarande att det är mycket rimligt att vi, när fabriken väl är färdig, testad och provkörd på alla möjliga sätt, tillsammans med vietnameserna ser till att den fungerar även fortsättningsvis, så att det papper kommer ut som behövs. Uppenbarligen är det nödvändigt med svensk teknisk hjälp för det, kanske också med en del materiella leveranser. Det är fortfarande min åsikt att vi bör hjälpa till med

*Om Bai Bang-
projektet i Vietnam*

detta, men att det bör göras genom ett tidsbestämt, separat avtal. Längden på det avtalet, herr talman, hade jag tänkt skulle vara kortare än den tid som det var min förhoppning att sitta kvar som utrikesminister.

ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Skulle inte den service som kan begäras från Sverige i fråga om fortsättningen av Bai Bang-projektet kunna komma till stånd på rent kommersiell väg? Vårt gåvotillstånd bör inte utvidgas så att det förlängs i tiden och så att nya summor kommer till de tidigare lagda. Det är detta min fråga gäller rörande driften av Bai Bang i fortsättningen.

Vad som sades om sjuårsgränsen hade jag faktiskt tillåtit mig att fatta som ett skämt, t. o. m. ett kvalificerat sådant. Efter utrikesministerns svar vet jag inte riktigt om jag skall vidhålla den uppfattningen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Motioner

- 1978/79:76–78 till skatteutskottet
- 1978/79:79 och 80 till arbetsmarknadsutskottet
- 1978/79:81 till civilutskottet
- 1978/79:82–87 till näringsutskottet
- 1978/79:88 till finansutskottet
- 1978/79:89 och 90 till skatteutskottet
- 1978/79:91 till socialutskottet
- 1978/79:92 till socialförsäkringsutskottet
- 1978/79:93 till arbetsmarknadsutskottet
- 1978/79:94 till finansutskottet
- 1978/79:95 till skatteutskottet
- 1978/79:96 till finansutskottet
- 1978/79:97 till skatteutskottet
- 1978/79:98 till socialutskottet
- 1978/79:100 till arbetsmarknadsutskottet
- 1978/79:102–104 till skatteutskottet
- 1978/79:105 till finansutskottet
- 1978/79:106 till skatteutskottet
- 1978/79:107 till socialförsäkringsutskottet
- 1978/79:108 till socialutskottet
- 1978/79:109 till arbetsmarknadsutskottet
- 1978/79:110–113 till skatteutskottet

§ 7 Föredrogs men bordlades åter

- Konstitutionsutskottets betänkande 1978/79:11
- Skatteutskottets betänkande 1978/79:12
- Lagutskottets betänkande 1978/79:6
- Utrikesutskottets betänkanden 1978/79:2–7

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1978/79:9 och 10
Socialutskottets betänkanden 1978/79:16 och 17
Kulturutskottets betänkande 1978/79:15
Utbildningsutskottets betänkande 1978/79:13
Jordbruksutskottets betänkanden 1978/79:7 och 9
Näringsutskottets betänkande 1978/79:11

Nr 41

Måndagen den
27 november 1978

§ 8 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1978/79:101

§ 9 Anmälades och bordlades

Motioner

1978/79:114 av *Jan-Ivan Nilsson m. fl.*

1978/79:115 av *Joakim Ollén och Olle Aulin*

1978/79:116 av *Olof Palme m. fl.*

1978/79:117 av *Olof Palme m. fl.*

1978/79:118 av *Olof Palme m. fl.*

1978/79:119 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:50 om inriktningen av den ekonomiska politiken, m. m.

1978/79:120 av *Stig Alemyr m. fl.*

1978/79:121 av *Stig Alemyr m. fl.*

1978/79:122 av *Sven Aspling m. fl.*

1978/79:123 av *Bengt Fagerlund m. fl.*

1978/79:124 av *Bengt Fagerlund m. fl.*

1978/79:125 av *Bengt Fagerlund m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:25 med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1978/79

1978/79:126 av *Olof Johansson*

med anledning av propositionen 1978/79:39 om avdrag för framtida utgifter för hantering av kärnbränsle

1978/79:127 av *Hugo Bengtsson m. fl.*

1978/79:128 av *Rolf Hagel och Alf Lövenborg*

1978/79:129 av *Gunnar Johansson*

1978/79:130 av *Torsten Karlsson*

1978/79:131 av *Eric Krönmark*

1978/79:132 av *Kjell Mattsson m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:49 om vissa varvsfrågor

1978/79:133 av *Erik Wärnberg m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:54 om ändrade regler för uppskov med beskattning av realisationsvinst, m. m.

Nr 41

Måndagen den
27 november 1978

1978/79:134 av *Olof Palme m. fl.*

med anledning av propositionen 1978/79:56 om ändring i sjömansbeskattningen, m. m.

Anmälan av interpellationer

1978/79:135 av *Bengt Gustavsson m. fl.*

1978/79:136 av *Kjell Mattsson*

med anledning av propositionen 1978/79:60 om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet

§ 10 Anmälan av interpellationer

Anmälades och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 24 november

1978/79:102 av *Tore Nilsson* (m) till utrikesministern om svenska insatser för att förbättra förhållandena i Etiopien:

Ett av de första länder i världen där svensk biståndsverksamhet bedrevs var Abessinien, det nuvarande Etiopien. Redan år 1866 reste de svenska missionärerna till detta land, och under en 50-årsperiod därefter arbetade inte mindre än 125 svenskar i Etiopien. Till Sverige kom redan för 100 år sedan unga etiopier för studier och utbildning. Det torde inte finnas något annat land i Afrika som haft så långvariga förbindelser med vårt land och som är så känt av svenska folket, i synnerhet av kyrkan. Fortfarande följer inte minst kyrkornas folk utvecklingen där med största intresse, och de svenska u-hjälpsarbetarnas förhållanden angår oss alla.

Läget i Etiopien är nu ur många synpunkter oroande. Det är tydligt att respekten för mänsklig integritet inte finns f. n. och att de mänskliga rättigheterna förtrampas. Amnesty International har påvisat att grymheter förekommer och att människor godtyckligt avrättas. Inte minst upprörande är att barn och ungdomar skjutits och att människor blir gripna och dödas utan rättegång och skenbarligen utan motivering. En allmän osäkerhet råder bland medborgarna, och de utläningar som arbetar i landet löper stora risker. Fängelserna är överfulla och präglas av olidliga sanitära förhållanden.

I de skandinaviska länderna är det många som har anhöriga i Etiopien, t. ex. i humanitärt hjälparbete, vilka i vissa fall även är gifta med etiopier och har familjer i områden där stor osäkerhet och rättslöshet råder. Det finns även svenskar som har haft tjänst vid skolor och sjukhus i landet och som fått förfrågan från ansvariga i de institutioner där de arbetat om de kan tänka sig komma tillbaka men som nu inte kan eller vågar resa. Dessa och de flesta andra av oss svenskar frågar sig om icke aktioner utifrån skulle kunna förbättra läget och åstadkomma större trygghet och bättre skydd för de enskilda människorna i Etiopien.

Det finns även en fruktan hos många att läget kan förvärras i landet och att det då kan föreligga svårigheter att skydda eller föra hem svenskar som nu verkar i Etiopien.

Åberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till utrikesministern få ställa följande frågor:

Avser utrikesministern vidtagna några åtgärder för att genom FN eller andra internationella organ söka förbättra de förhållanden som råder i Etiopien?

Anser utrikesministern att särskilda hjälpinsatser kan göras för svenskar i Etiopien, om läget där skulle ytterligare försämrats?

1978/79:103 av *Rolf Hagel* (apk) till statsministern om vapentyperna i den svenska försvarsmakten:

TV-programmet Studio S den 21 november om 1950- och 1960-talens militärledningars avancerade planer på att förse Sverige med atomvapen och den tidningsdebatt som följt på programmet har skapat åtskillig oro bland allmänheten. När dessutom toppolitiker, som exempelvis statssekreterare Inga Thorsson, framhåller att man inte kände till sådana planer, inställer sig osökt frågan: *Driver generalerna sin egen militärpolitik utanför regerings och riksdags insyn och helt fristående från landets politiska ledning?*

I TV-programmet framkom bl. a. att militärledningen inlett ett så långt gående samarbete med krigsmaterielindustrin att Saab tagit fram ett fyrmotorigt bombplan (flygplan 1350) på ritbordet samt börjat utveckla en robot med kärnstridsspets (robot 330). Vidare att flygvapnet 1958 tagit kontakt med robottillverkare i USA för att få fram en kärnvapenbärande robot (Bomac) med tillräcklig räckvidd för att nå städerna Leningrad och Warszawa och att en delegation från USA 1960 besökte Sverige i detta ärende. TV-journalisterna uppgav dessutom att försvarets forskningsanstalt inköpt en dator för 14 milj. kr. från USA för att klara räkneoperationerna vid laddning och sprängning av en atombomb.

Uppgifter av detta slag ställer den deklarerade politiken om alliansfrihet i fred och neutralitet i krig – en politik som den överväldigande majoriteten av vårt folk stödde och stöder – i en egendomlig dager. Det är därför av intresse för folket – således inte enbart för forskare och aktiva politiker – att få alla fakta i målet. Det är viktigt att få klarlagt om landet höll sig med två utrikespolitiska ledningar – en politisk ledning och en ledning bestående av yrkesmilitärer och företrädare för krigsmaterielindustrin.

Att utpekade höga militärer i tidningspressen dementerar TV-journalisternas uppgifter lugnar inte allmänheten.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsministern få ställa följande frågor:

1. Är statsministern beredd att inför riksdagen redogöra för hur det förhöll sig med förberedelserna för att införliva atomvapen i den svenska vapenarsenalerna och om detta skedde utan den politiska ledningens vetskap?

2. Har regeringen full insyn i militärledningens dispositioner i fråga om vilka vapentyper som skall ingå i den svenska krigsmakten?

Nr 41

Måndagen den
27 november 1978

*Meddelande om
frågor*

§ 11 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 24 november

1978/79:181 av *Olle Göransson* (s) till försvarsministern om omorganisationen av försvarsmaktens centrala staber:

Anser försvarsministern det vara riktigt att enbart den civila personalen skall minskas i samband med förestående omorganisation av försvarsmaktens centrala staber?

1978/79:182 av *Wiggo Komstedt* (m) till kommunikationsministern om fortsatt bemanning av Sandhammarens fyrplats:

Sjöfartsverkets beslut att dra in bemanningen vid vårt lands fyrplatser är djupt beklagligt. Längs vårt lands kuster finns många farliga avsnitt där alla sjösäkerhetsfrämjande åtgärder är av största betydelse. Det är därför att hälsa med stor tillfredsställelse att regeringen beslutat att Kullens fyrplats även i fortsättningen skall vara bemannad. Vad som emellertid är mindre tillfredsställande är att man inte samtidigt också beslutat att Sandhammarens fyr skall förbli bemannad. Farvattnen utanför Österlenskusten vid Sandhammarens fyrplats är kända som ytterst besvärliga för sjöfarten.

Jag anhåller därför att till kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Är kommunikationsministern beredd att ompröva beslutet att Sandhammarens fyrplats i fortsättningen skall vara obemannad?

den 27 november

1978/79:183 av *Gunnar Biörck* i Värmdö (m) till socialministern om befolkningsfrågan:

Har socialministern något besked att lämna riksdagen om regeringens planer med anledning av vad riksdagen gav regeringen till känna i befolkningsfrågan i anslutning till socialutskottets betänkande 1977/78:32 samt de studier härom, som inletts av statistiska centralbyrån?

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 12.08.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert